

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Шевченко С.В.

*Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана
Хмельницького*

м. Запоріжжя, Україна

Психологічне благополуччя поступово займає місце однієї з найзначніших категорій сучасної психологічної науки, хоча його досягнення за умови сучасної нестабільності соціуму та ситуації в країні залишається доволі проблематичним, проте бажаним, що пояснюється тими позитивними змінами, які супроводжують це відчуття, серед яких зростання у людини віри в себе та довіри до світу й інших людей чи не найважливіше. Спроби осмислення даного феномену привели до появи конструктів суб'єктивного, психологічного, евдемоністичного та гедоністичного благополуччя, проблема теоретичного визначення яких й нині залишається актуальною. В нашому дослідженні ми звернули увагу на гендерні особливості розуміння благополуччя особистості.

Гендер, як соціально-психологічна стать людини, визначається двома сферами детермінант: – соціальними (сукупністю соціальних очікувань до гендерних ролей, норм і стереотипів); – особистісними (уявленням людини про те, ким вона є). Особистісний детермінант тісно пов'язаний з поняттям ідентичності, адже в процесі самоусвідомлення, ідентифікуючи себе, тобто використовуючи для самоопису певні поняття, людина відносить себе до тієї чи іншої спільноти, групи, категорії [2].

Потрібно розрізняти поняття «статева ідентичність» та «гендерна ідентичність». Якщо статева ідентичність – це переважно усвідомлення себе представником тієї чи іншої статі, то гендерна ідентичність полягає у переживанні своєї відповідності гендерним ролям, тобто сукупностям суспільних норм і стереотипів. Статева ідентичність – пов'язана з розділенням

людей за статевою ознакою і усвідомленням жінкою, або чоловіком приналежність до тієї чи іншої статі.

У підлітковому віці переживання щастя, а саме рівень його суб'єктивного благополуччя, можна визначити як важливий показник готовності до майбутнього дорослого життя, а також як фактор успішної навчальної діяльності та прогностичний показник майбутньої життєвої та професійної продуктивності і задоволеності життям в загальному аспекті. Емпіричне дослідження гендерних особливостей уявлень про щастя показало, що хлопці-підлітки прагнуть до фізичної активності, сили, що дозволяє їм відповідати уявленням про «справжнього чоловіка», проведенню вільного часу так, як того вони бажають. Тоді як уявлення про щастя у дівчат більш відноситься до прийняття їх іншими особами свого полу, до приналежності обраній референтній групі, вони більш схильні до наслідування дорослим в одязі та зачісці, залежать від своїх романтичних вподобань. Хлопці більш задоволені своїм життям та позитивно сприймають себе та оточуючих, вміють ставити цілі та досягати їх, намагаються використовувати усі можливості, які дає їм життя, а дівчата більш спрямовані на позитивні міжособистісні стосунки з оточуючими та з самими собою, вони вміють співпереживати, враховувати зміну обставин, але в той же час діяти самостійно і враховуючи свої інтереси.

Науковцями виявлено і гендерні особливості у структурі смисложиттєвих орієнтацій в залежності від рівня психологічного благополуччя. Так, у дівчат зі збільшенням рівня суб'єктивного благополуччя збільшується результативність, задоволеність життям, а у хлопців збільшується контроль свого життя та впевненість у тому, що людина сама створює своє життя. Тоді як зі зменшенням відчуття благополуччя дані показники зменшуються як у хлопців, так і у дівчат. Особливості співвідношення «цінності» і «доступності» у життєвих сферах підлітків з різним рівнем суб'єктивного благополуччя показали, що у дівчат зі зменшенням рівня відчуття благополуччя збільшується наявність внутрішніх конфліктів за важливими життєвими цінностями, тоді як зі збільшенням рівня суб'єктивного благополуччя і хлопці, і дівчата відчувають більш гармонійний

внутрішній стан, що призводить до задоволення всіма сферами свого життя. Особистісними рисами, які сприяють формуванню відчуття щастя та благополуччя у підлітковому віці ми визначили риси, які впливають на розвиток смисложиттєвих орієнтацій (самостійність, впевненість у собі, схильність до та незалежності, спрямованість на майбутнє тощо) та риси, які сприяють формуванню ціннісних орієнтацій та їх доступності (інтелектуальність, життєрадісність, відкритість, відвертість, динамічність, впевненість у собі та інші). Для хлопців важливо бути успішними в обраній справі, контролювати події у своєму житті, тому в якості впливу на їх емоційний стан та оптимізації уявлень про щастя необхідно давати їм можливість займатися улюбленою справою, хобі, звертати увагу на те, що їм подобається, направляти та сприяти їх успіху в обраній справі. Актуально було б поєднати зусилля як педагогів, так і батьків [4].

Сучасне молоде покоління народилось у період зміни державного устрою, її дорослішання припало на політичні, економічні, соціальні трансформаційні процеси в українському суспільстві, тому дозволено припустити присутність деяких особливостей в уявленні про психологічне благополуччя. Розуміння молоддю власних ресурсів для особистісного зростання, позитивних міжособистісних стосунків, постановки цілей власного життя й управління своїм життям. І.М. Габа спираючись в своїй роботі на досвід проведених досліджень вважає що в питаннях, які орієнтовані на параметри психологічного благополуччя, з подіями, які впливають на психологічне благополуччя та внутрішні індикатори психологічного благополуччя (суб'єктивна значущість власного життя, ступінь контролю над життєвими подіями, вплив ситуації невизначеності на психологічне благополуччя) дівчата та хлопці орієнтуються дещо по-різному [3].

Для дівчат психологічне благополуччя пов'язано з емоційним ставленням до життя, яке полягає в переважанні позитивних емоцій і почуттів особистості, а саме радості, любові, поваги, підтримки, прийняття самого себе. Також для

дівчат важливий психофізіологічний параметр, який проявляється у фізичному (соматичному) та психічному здоров'ї.

У юнаків психологічне благополуччя передусім пов'язано з міжособистісними стосунками (наявність соціальних контактів різного рівня, соціальний статус, задоволеність міжособистісними стосунками). Для юнаків важливий діяльнісний параметр психологічного благополуччя, який характеризується осмисленістю життя, наявністю цілей, активною перетворюючою діяльністю в різних сферах життя, здатністю бути незалежним, реалізацією власних потреб. На думку автора, молоді притаманна потреба у наявності ресурсів для здійснення цілей і життєвих планів, наявність можливості досягти професійних успіхів, рівень доходів, побутові умови, якість дозвілля та відпочинку. Серед подій, які впливають на рівень психологічного благополуччя, важливими для дівчат є негативні процеси, які відбуваються в внутрішньому оточенні (сім'я, навчальний заклад), а для юнаків – зовнішні процеси суспільства (політична ситуація), відсутність економічної стабільності, відсутність соціальної стабільності). Порушення психологічного благополуччя дівчата визначають крізь призму психосоціального стресу, у сфері, яка пов'язана у них із навчальним процесом і професійним майбутнім. У юнаків навчання взагалі не викликає стресу, тому задоволеність життям у даному контексті вище, ніж у дівчат. Психологічне благополуччя пов'язано з автономією, яка передбачає самостійність і незалежність, здатність самостійно регулювати свою поведінку. На думку дівчат і юнаків одна із перешкод до психологічного благополуччя - це залежність від дорослих (від батьків, викладачів). Психологічному благополуччю характерне переважанням позитивних емоцій, які переживають юнаки і дівчата в результаті подолання ситуації невизначеності.

До початку 90-х років у вітчизняній психології майже зовсім не публікувалися роботи, які можна було б розглядати як передумови гендерних досліджень. Можна зазначити лише те, що останнім часом збільшилася кількість опублікованих робіт, в яких представлені результати вивчення психологічних

відмінностей між представниками чоловічої і жіночої статі. Навіть таке поняття як "задоволеність життям" по-різному розглядається у гендерному аспекті.

І.А. Джидарьян підтримуючи ціннісний підхід у розумінні щастя, також виявила ряд відмінностей. На її думку у розумінні щастя жінок більша роль належить таким цінностям, як любов, родина та радість життя. У чоловічому розумінні це – везіння, доля, боротьба, наявність життєвих орієнтирів та активних дій, націлених на реалізацію поставлених цілей. Матеріальний статок та усвідомлення повноцінності власного існування зайняли нейтральну позицію серед жіночих і чоловічих уявлень про щастя [5].

Враховуючи вищевикладене, погоджуємося з Н. Бончук в тому, що незважаючи на велику кількість різних точок зору стосовно сутності феномену щастя, досі повною мірою не визначено зміст і обсяг даного поняття, а також на даному етапі розвитку суспільства недостатньо досліджень, які б стосувалися уявлень про щастя на різних етапах онтогенезу в залежності від гендерних особливостей особистості [1].

Список використаних джерел:

1. Бончук Н.В. Суб'єктивне розуміння щастя сучасною молоддю та підлітками. Молодий вчений. 2016. № 5(32). - С. 542–547.
2. Венгер Г.С. Психологічні особливості ролевих стосунків у дистатних сім'ях. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2015. Вип. 27. - С. 103–107.
3. Габа І. Н. Психологічне благополуччя студентської молоді: гендерний аспект [Електронний ресурс] / І. Н. Габа // Теорія і практика сучасної психології. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_1/32.pdf.
4. Єзарська Н.В. Психологічні чинники суб'єктивного благополуччя підлітків в умовах спеціалізованої школи-інтернату: дисертація канд. психол. наук: 19.00.07. національний університет імені Тараса Шевченка. - Київ, 2018.- 237 с.
5. Санько К. О. Психологічне благополуччя як основа повноцінного та психологічно здорового функціонування особистості [Електронний ресурс] / К. О. Санько // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Психологія». –2016. – Вип. 59. – С. 42-45. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/psychology/article/view/6034/5576>.